

Cvičení 1

Práce s korpusem – pravopisné varianty s – z

Cíl: Žáci si osvojí základy užívání korpusu SyD, seznámí se s vývojem užívání jednotlivých pravopisných variant přejatých slov se s – z

- práce ve dvojicích či skupinách (dle počtu dostupných počítačů); obeznámení s prací s korpusem a opakování pravopisu; diskuze – formulace vl. názoru, argumentace

Úloha

a) Diskutujte ve dvojicích (skupinách) o následujících dvojicích slov, u každé z dvojic odpovězte na následující otázky: Kterou variantu slova považujete za pravopisně správnou? Setkali jste se někdy i s druhou variantou? U jakého typu textu byste kterou variantu očekávali a proč? Považujete některou z variant za stylově příznakovou?

- filosofie, filozofie
- gymnasium, gymnázium
- president, prezident

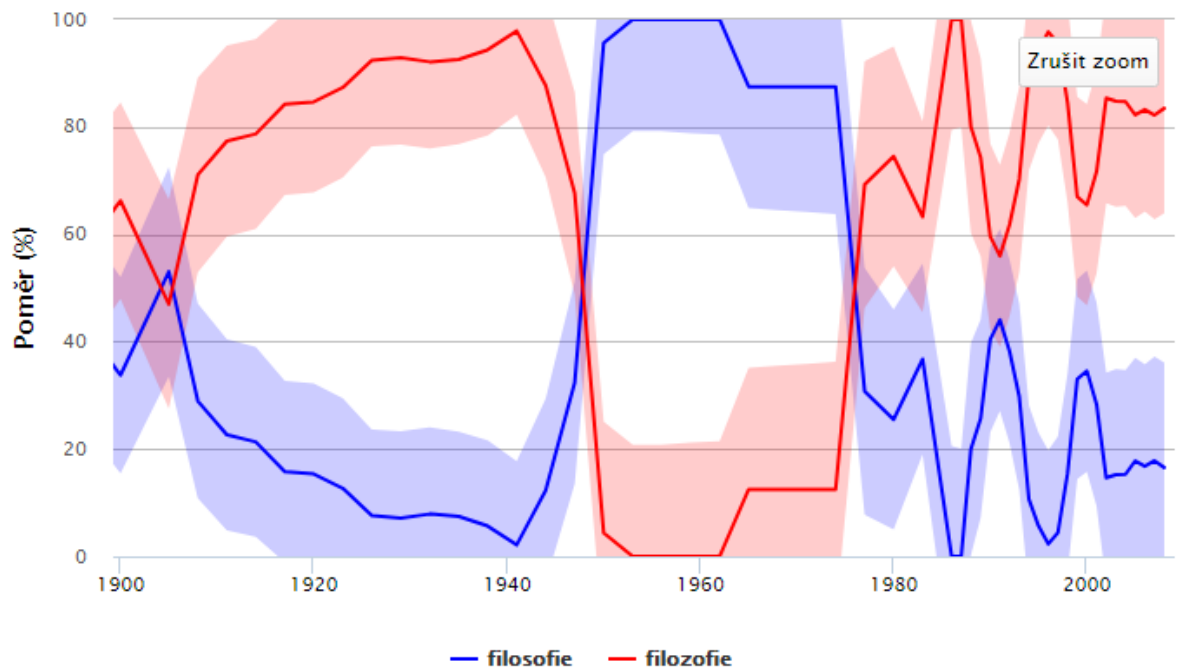
b) Uvedené dvojice slov nyní vyhledejte v diachronní části korpusu SyD. Co můžete vyčíst z výsledků vyhledávání (zaměřte se na 20. století až současnost)?

c) Pomocí *Internetové jazykové příručky* (<http://prirucka.ujc.cas.cz/>) zjistěte, jaká pravidla platí pro psaní pravopisných variant přejatých slov se s – z (stačí stručné shrnutí). Odpovídají tato pravidla vašemu očekávání a povědomí? Překvapilo vás něco? Domníváte se, že pravidla odpovídají reálné praxi uživatelů jazyka?

d) Dvojice slov nyní vyhledejte i v synchronní části korpusu SyD; porovnejte výsledky vyhledávání – co z nich v kontextu řešení předchozích úloh můžete vyvodit?

Příklad řešení pro dvojici *filosofie* a *filozofie*:

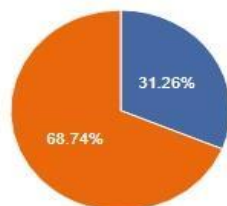
- a) filosofie příznaková, variantu filosofie je možné nalézt ve starších textech (možný přesah do literatury), variantu filozofie v textech novějších
- b) Výsledek vyhledávání v diachronním korpusu SyD, *filosofie* a *filozofie*, zoom na 20. st. až současnost

- c) 1. dublety: zákl. pravopisná podoba se z, stylově rovnocenné dublety, zákl. pravopisná podoba se s; 2. psaní pouze se s
- d) Na rozdíl od ostatních dvojic slov, kde výskyty variant se s v souč. textech byly spíše okrajové, je u této varianta se s stále používána (možno vyvodit, že někteří uživatelé jsou na variantu se s stále zvyklí, příp. zcela neakceptují variantu se z).

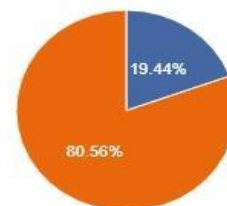
Výsledek vyhledávání v synchronním korpusu SyD, *filosofie* a *filozofie*

Psaný jazyk

[1] filosofie
[2] filozofie

Mluvený jazyk

[1] filosofie
[2] filozofie

Cvičení 2

Práce s korpusem – nářeční varianty

Cíl: Žáci si osvojí základy užívání synchronní části korpusu SyD, naučí se pracovat s *Českým jazykovým atlasem*

- práce ve dvojicích či skupinách (dle počtu dostupných počítačů a výtisků *Čes. jaz. atlasu*); obeznámení s prací s korpusem; dialektismy; diskuze – formulace vl. názoru, argumentace;
- kromě zákl. úlohy možnost diskuze o vývoji dialektů, tj. např. o faktorech způsobujících šíření jedné varianty a ústup dialektismů, příp. se žáci také podívají na užití v jazyce mluveném a psaném

Úloha

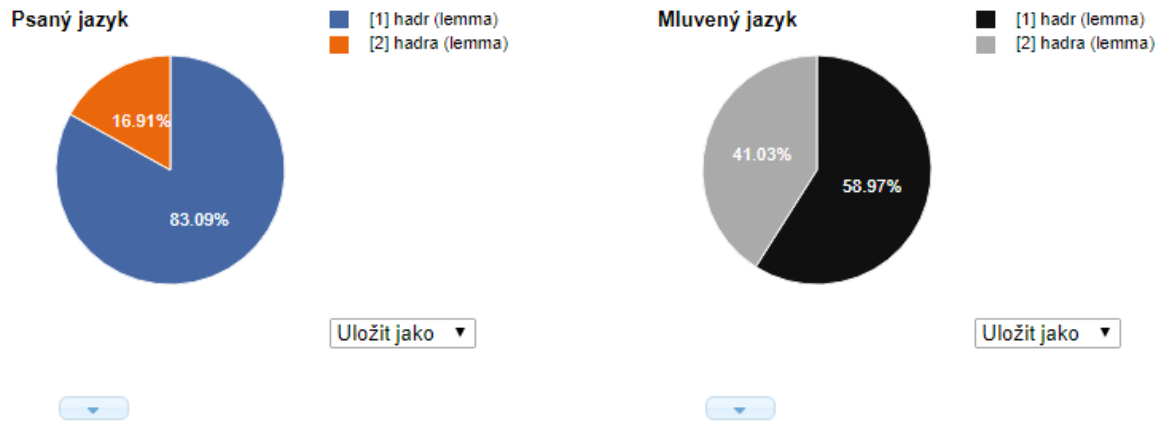
Variety slov: *hadr a hadra, okurek a okurka*

- a) Pro které oblasti ČR jsou podle vás jednotlivé varianty slov typické? Jaký jiný příklad nářečních variant slov znáte? Vyhledejte tyto dvojice slov (včetně jedné vlastní) v synchronní části korpusu SyD.
U jedné varianty jedné z dvojic je nutné prozkoumat výsledek zákl. vyhledávání podrobněji – u které a proč?
Podívejte se přes záložku mluvený jazyk na nářeční oblasti. U jedné z dvojic se vám to nepodaří – proč? Shoduje se výsledek u druhé dvojice s vašimi předpoklady?
Pokud ne, v čem ne?
Porovnejte také výskyt variant v mluveném a v psaném jazyce.
- b) Dvojice slov nyní vyhledejte i v Českém jazykovém atlasu. Jaké další nářeční varianty hledaných slov jste našli a kterých oblastí se týkají? Porovnejte příslušné mapy s výsledky v korpusu (jsou-li dostupné). Liší se? Očekávali byste, že se lišit budou? Proč? Čím si případné odlišnosti vysvětlujete?

Příklad řešení pro dvojici *hadr* a *hadra*

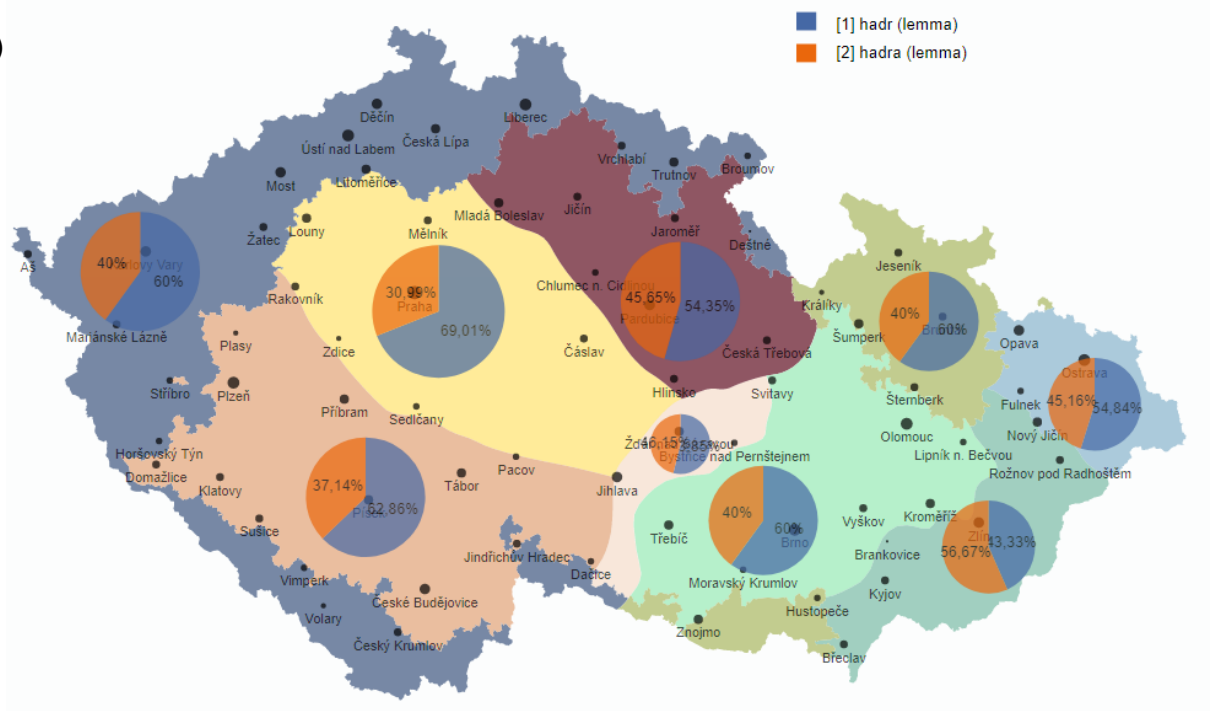
- a) prozkoumat: varianta *okurek* – většina výsledků se týká genitivu plurálu feminina;
 u dvojice *okurek* a *okurka* se nepodaří zobrazit nářeč. oblasti (nedostatečná data)

Výsledek vyhledávání v synchronním korpusu SyD, *hadr* a *hadra*

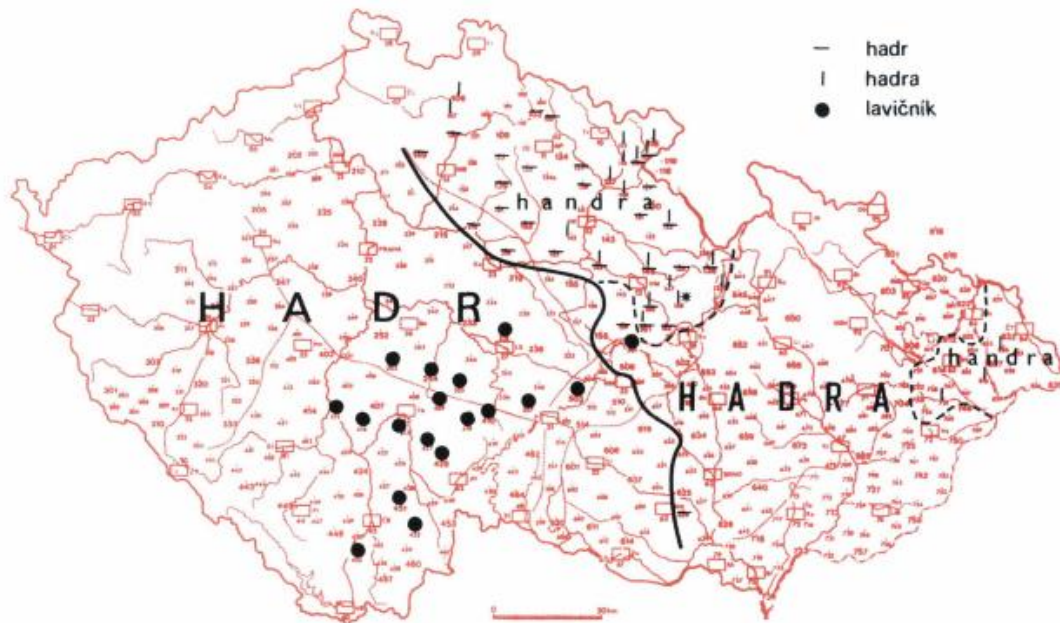
Výsledek vyhledávání v synchronním korpusu SyD, *hadr* a *hadra*, mluvený jazyk, nářeční oblasti

b)

n

í: Český jazykový atlas, sv. 1, str. 168

168

HADR

- odlišnosti: možnost vyčíst procentuální zastoupení, i v některých oblastech, kde Čes. jaz. atlas uvádí variantu *hadra*, převažuje *hadr*; vývoj jazyka (datum vzniku Čes. jaz. atlasu), ústup dialektů (masmédia apod. – tlak na jednotnou komunikaci)